

An aerial photograph of a tennis court, which is a vibrant green color, surrounded by a thick forest of lush green trees. The court is rectangular and has white lines marking the playing area. The surrounding trees are dense and vary in shades of green, creating a natural, eco-friendly setting. The overall scene is bright and clear, suggesting a sunny day.

**Samen —
— naar
duurzaam**

Kennisdag Natuurinclusieve Sportlocaties

Woensdag 26 juni 2024 – Arnhem

Samen
naar
duurzaam

Programma

- Opening
- Keynote
- Panelgesprek
- Living Labs & regisseurs

pauze

- Breakout sessies, 3 rondes
- Borrel

Samen —
— naar
duurzaam
→

Kennisdag
Natuurinclusieve Sportlocaties
De lessen van vijf living labs, en meer...

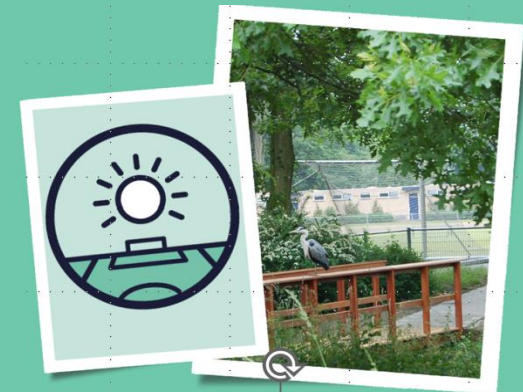

Opening

- Geert Dijks (HISWA/RECRON én Collectief Natuurinclusief)

Samen —
— naar
duurzaam
→

Kennisdag
Natuurinclusieve Sportlocaties
De lessen van vijf living labs, en meer...

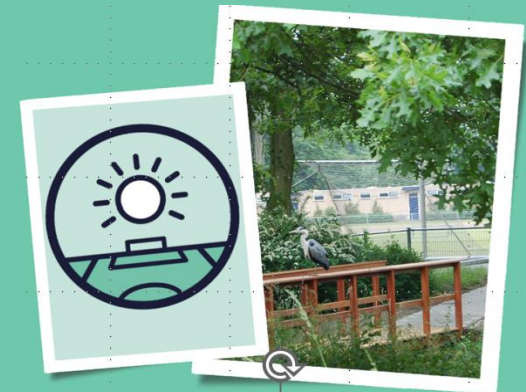

Keynote

- Lodewijk Hoekstra (Voorvechter Duurzame Wereld / Natuurinclusief)

Samen —
— naar
duurzaam
→

Kennisdag
Natuurinclusieve Sportlocaties
De lessen van vijf living labs, en meer...

Lodewijk Hoekstra

- Tv tuinman...?
- Groene Cirkels Groene Gezonde Steden
- Founder NL Greenlabel
- Missie 2030
- Ambassadeur Natuurwijs en Groen Doen in de Klas
- Mens als 'keystone specie'

Samen —
— naar
duurzaam
→

Ik geloof in de natuur

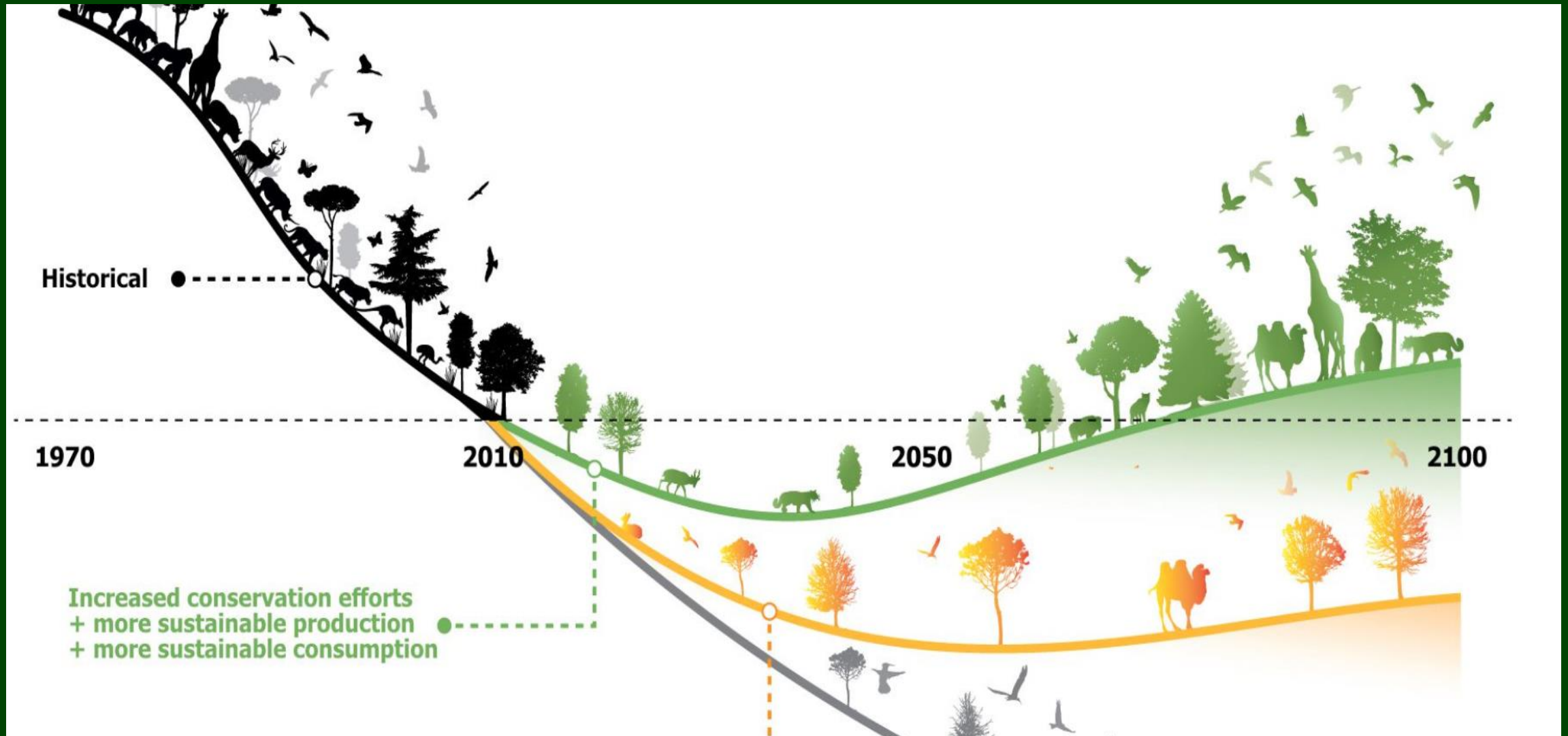
Reis naar Parijs..

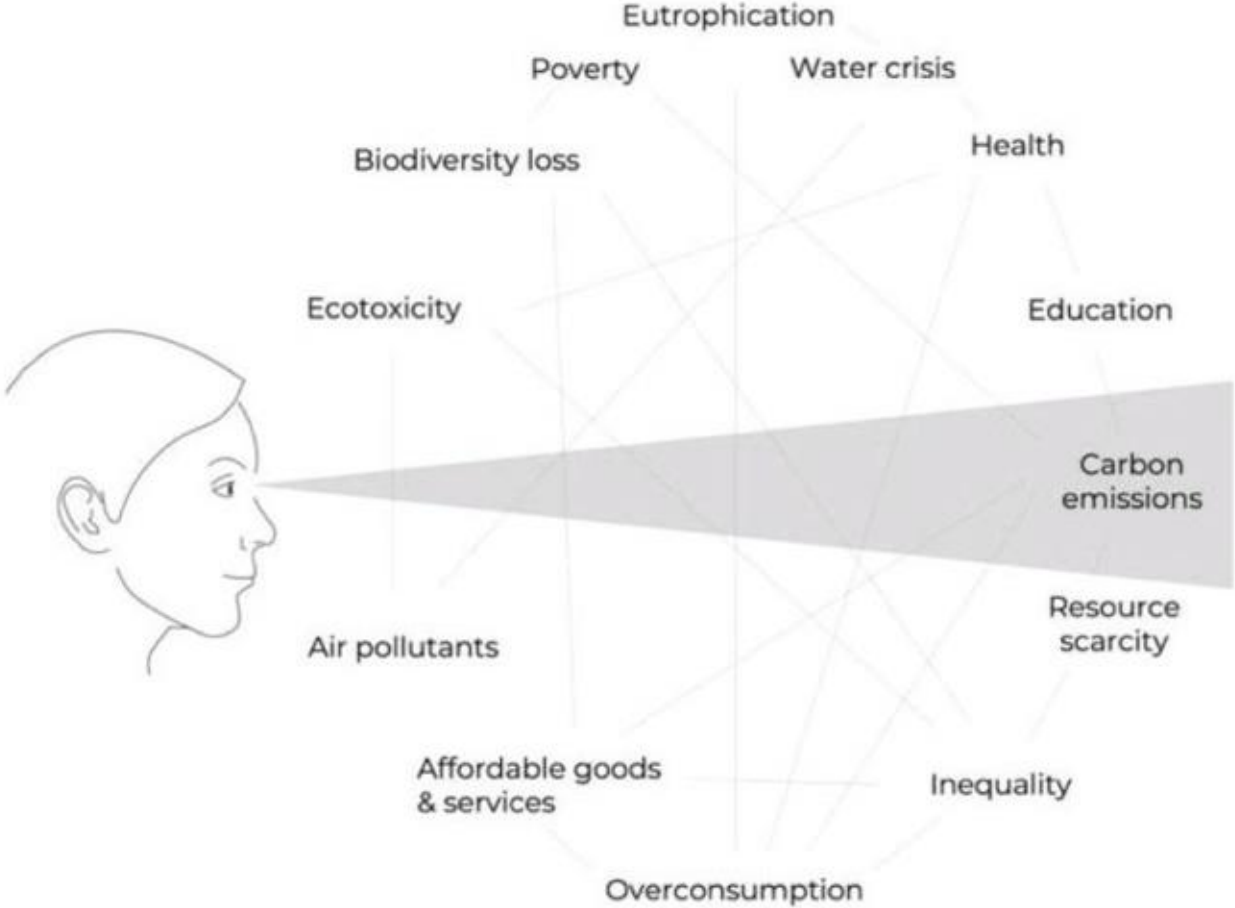
BOERplay in RTL-4 programma Lodewijks Groene Geluk

Biodiversiteit

Carbon Tunnel Vision

Sustainability transition

Natuurinclusieve aanpak sporten?

De toekomst van sportverenigingen: een evolutie naar duurzame, interactieve en inclusieve ontmoetingsplekken

Natuurinclusief als kans!!!

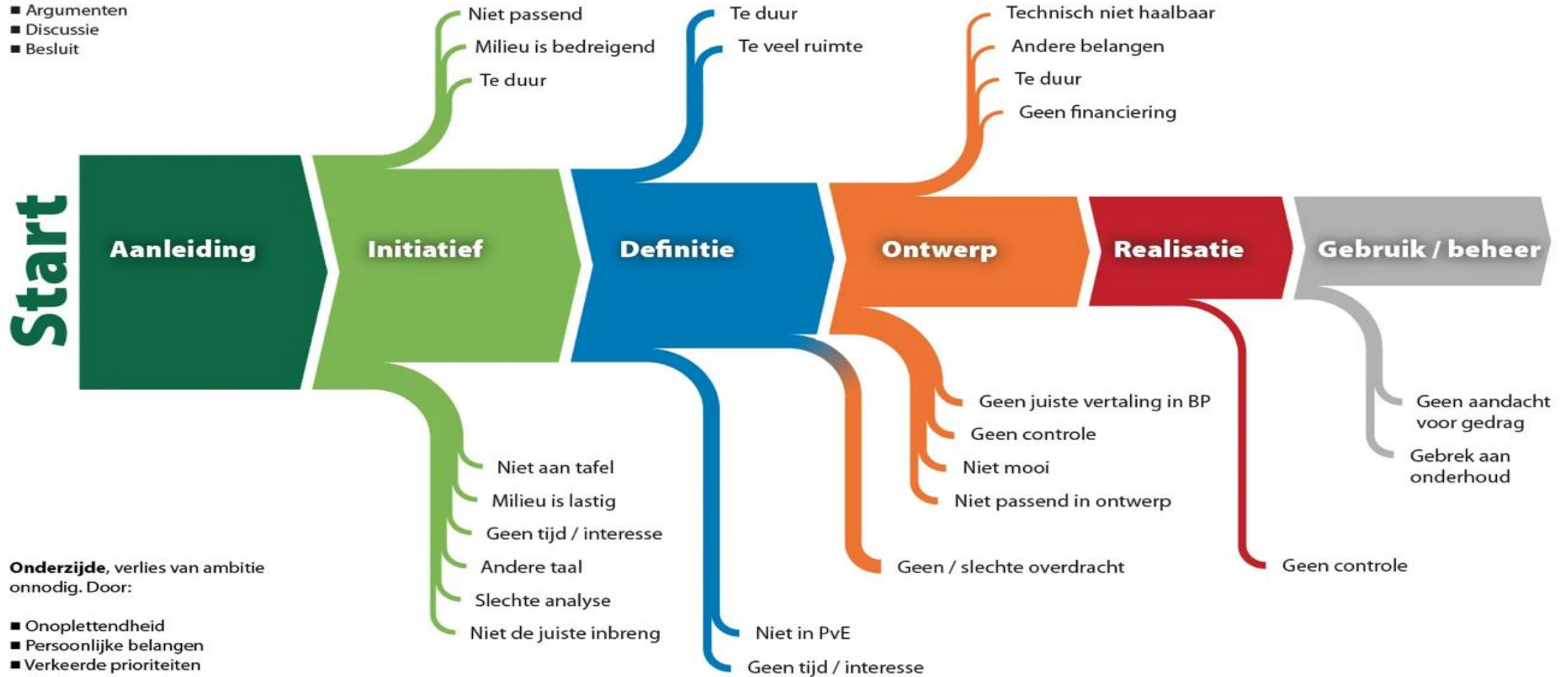
- Hogere waarde van onroerend goed 5/15%
- Verbetert leefklimaat, betere gezondheid,
- Verhoogde concentratie en stimuleren van beweging
- Reductie klimaatrisico's
- Minder geluidshinder, vandalisme/agressie
- Betere ontwikkeling bij kinderen zowel fysiek als mentaal
- Meer sociale samenhang in buurt

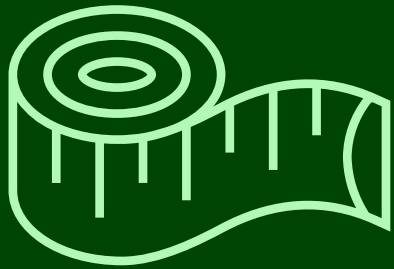
Wet van verlies aan ambities

Bovenzijde, verlies van ambitie weloverwogen. Op basis van:

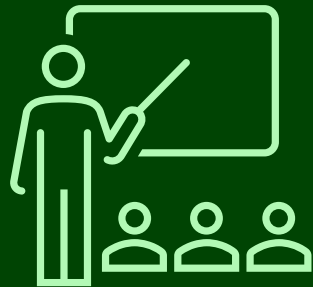
- Onderzoek
- Feiten
- Argumenten
- Discussie
- Besluit

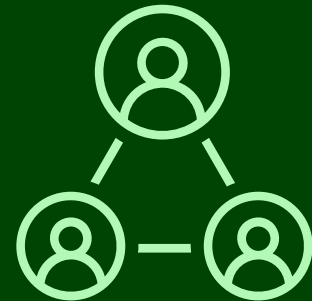
NL Greenlabel maakt duurzaamheid in de leefomgeving meetbaar en inzichtelijk

Data & labeling

Opleidingen &
kennisdeling

Partnernetwerk

Wetenschappelijke
raad van advies

Methodiek NL Greenlabel

Producten & materialen

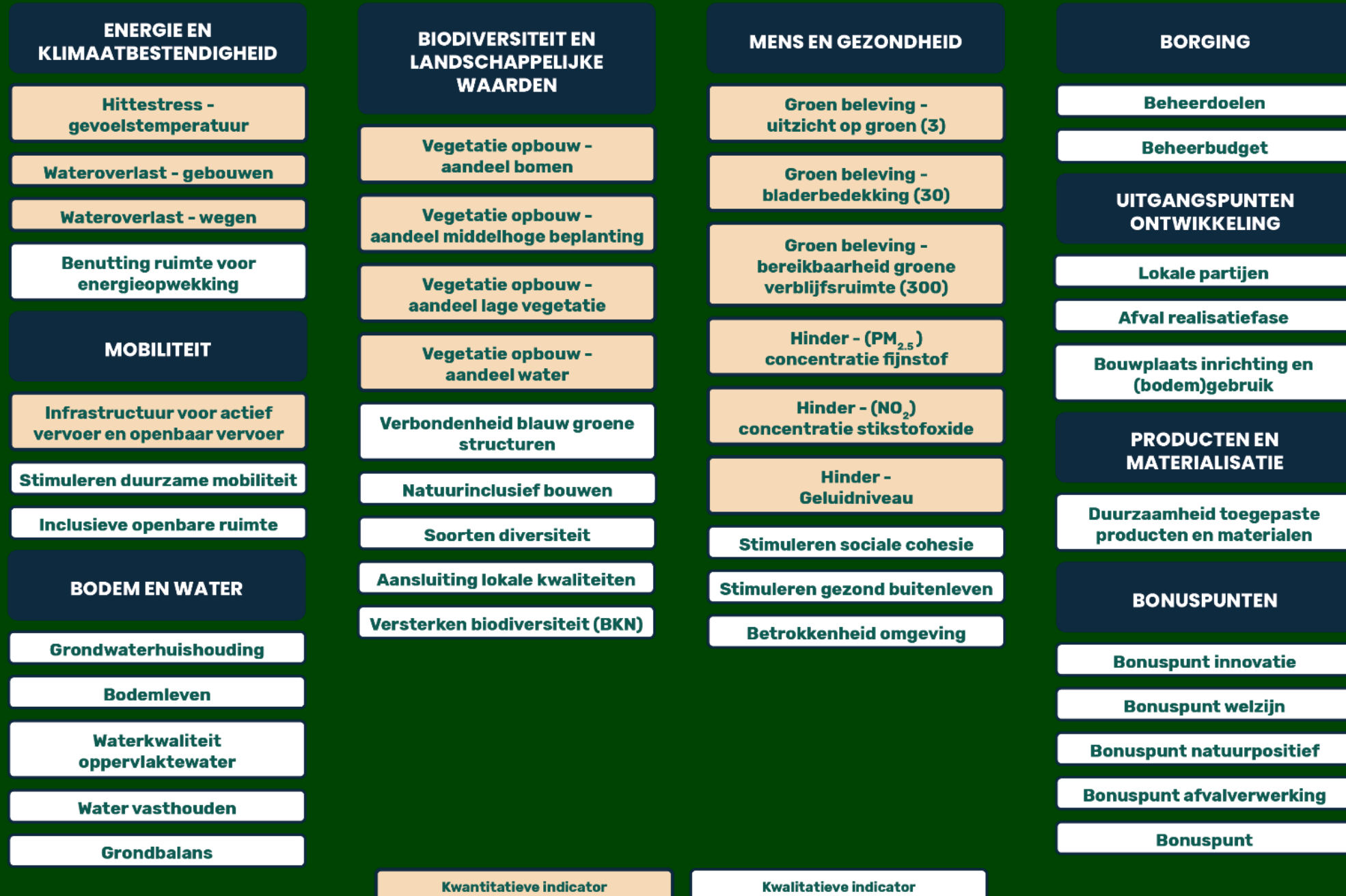
1. Transport/afstand
2. Samenstelling
3. Bedrijfsvoering
4. Gebruiksduur
5. Onderhoud
6. Duurzaamheid tijdens gebruik
7. Eindverwerking

Plant

1. Transport/afstand
2. Samenstelling
3. Afkomst plantensoort
4. Bedrijfsvoering
5. Geschiktheid standplaats
6. Eco Toegevoegde Waarde (ETW)
7. Gebruik meststoffen
8. Gebruik bestrijdingsmiddelen
9. Watergebruik

Gebiedslabels (gebied, terrein en tuin)

1. Ontwerp, realisatie & beheer
2. Materialisatie
3. Energie & Klimaatbestendigheid
4. Bodem & Water
5. Biodiversiteit & bestaande landschappelijke kwaliteit
6. Mens & omgeving
7. Borging & beleid

In 3 stappen natuurinclusief

1. Inzicht & analyse

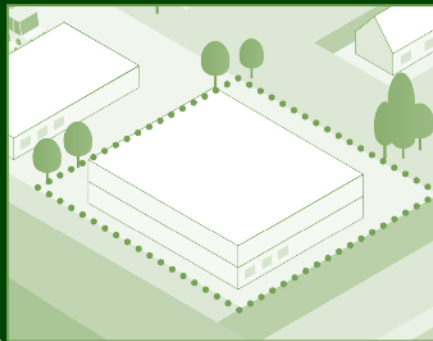
2. Proces & realisatie

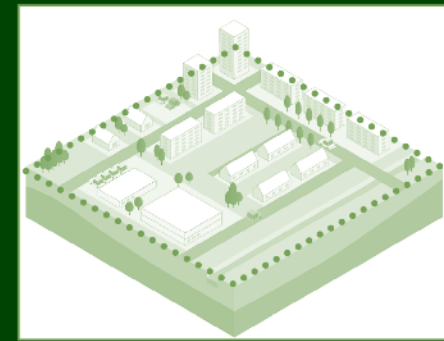
3. Certificeren & monitoren

 Greenlabel
NL OMGEVINGSSCAN

NL TERREINLABEL

NL GEBIEDSLABEL

MONITORING
NL OMGEVINGSSCAN

Datagedreven

RDL REGISTER
Duurzame Leefomgeving
Powered bij NL Greenlabel

REGISTREREN
REALISEREN
MONITOREN

11 SUSTAINABLE CITIES AND COMMUNITIES
12 RESPONSIBLE CONSUMPTION AND PRODUCTION
15 LIFE ON LAND

Biodiversiteit
Een gezonde leefomgeving bevat een hoge variatie aan (inheemse) soorten en organismen. De NL Omgevingscan analyseert de vegetatie opbouw en de verdeling van natuurlijke elementen.
[Lees meer](#)

Klimaat
Klimaatverandering heeft directe en indirecte effecten op de kwaliteit van de leefomgeving. Aan de hand van wetenschappelijk gevalideerde modellen worden de risico's van hittestress en wateroverlast voor uw terrein in kaart gebracht.
[Lees meer](#)

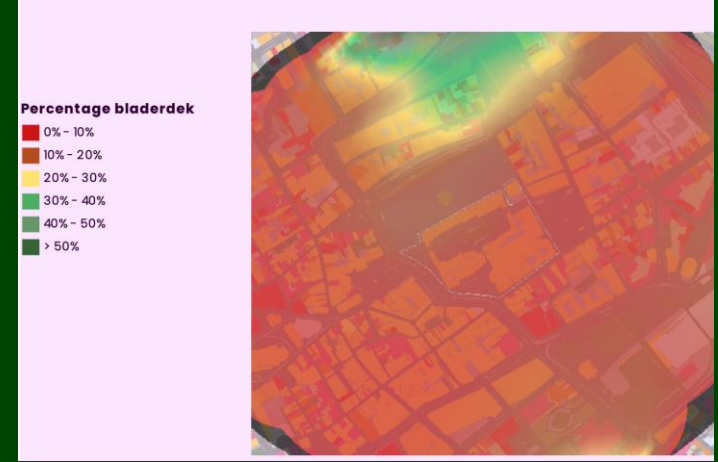
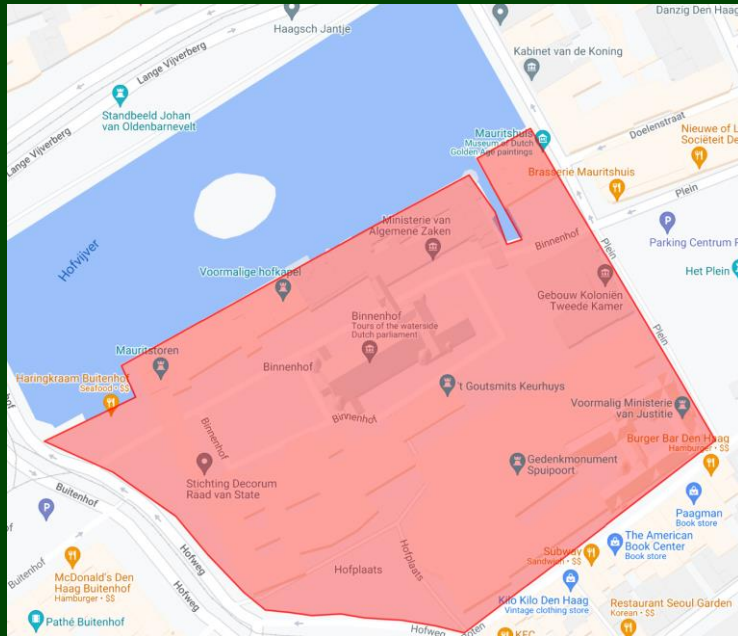
Gezondheid
Groen heeft een positieve invloed op de gezondheid, terwijl luchtvervuiling en geluidshinder negatief werken. De NL Omgevingscan geeft op basis van de meest actuele gegevens een analyse van de gezondheidsaspecten van uw terrein.
[Lees meer](#)

NL Omgevingscan

Binnenhof

Binnenhof, Den Haag

Datum: 30/04/24

DASHBOARD

KLIMAAT

THEMA HITTESTRESS

Score: Matig

- De gevoelstemperatuur op een warme dag (33°C) is 44.4 °C¹

Hittestress

THEMA WATEROVERLAST

Score: Voldoende

- Bij extreme piekbuien staat 7% van de wegen onder water²
- 100% van de gebouwen heeft een verhoogde kans op waterschade¹

Water

GEZONDHEID

THEMA WELZIJN

Score: Matig

- 30% van de gebouwen heeft uitzicht op tenminste 3 bomen²
- 6% bladerdekking in omgeving²
- 0% van de gebouwen heeft een groene ruimte in de nabijheid²

Welzijn

THEMA HINDER

Score: Voldoende

- Score luchtkwaliteit: slecht²
- Score geluidsoverlast: redelijk²

Hinder

THEMA DUURZAME MOBILITEIT

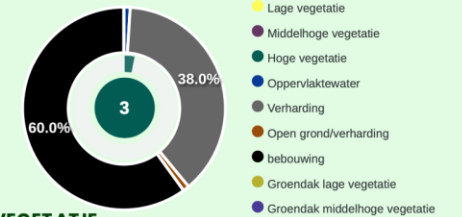
Score: Excellent

- 100% van de infrastructuur is geschikt voor wandelen fietsen en Ov¹

BIODIVERSITEIT

VERDELING NATUURLIJKE ELEMENTEN¹

VEGETATIE

Score: Ondermaats

Vegetatie

NL Omgevingscan score:

¹ In deze indicator heeft de omgeving indirect invloed op de score.

² In deze indicator heeft de omgeving direct invloed op de score.

Verkenning 5 sportlocaties

Terreinlabel

Voor kavel en terreinen

Energie en atbestendigheid	Biodiversiteit en landschappelijke waarden	Mens en gezondheid	Uitgangspunten ontwikkeling
Stofwisselings - gevoelstemperatuur	Vegetatie opbouw – aandeel bomen	Groen beleving – Uitzicht op groen (3)	Lokale partijen
Overlast - gebouwen	Vegetatie opbouw – aandeel middelhoge vegetatie	Groen beleving – Bladerbedekking (30)	Afval realisatiefase
Overlast - wegen	Vegetatie opbouw – aandeel lage vegetatie	Groen beleving – Bereikbaarheid groene verblijfsruimte (300)	Bouwplaats inrichting en (bodem)gebruik
Capaciteit ruimte voor energieopwekking	Vegetatie opbouw – aandeel water	Hinder – (PM 2.5) concentratie fijnstof	Producten en materialisatie
Energie gebruik	Verbondenheid blauw groene structuren	Hinder – (NO2) concentratie stikstofoxide	Duurzaamheid toegepast producten en materialen
Mobiliteit	Natuurinclusief bouwen	Hinder – Geluidsniveau	Bonuspunten
Capaciteit voor actief vervoer openbaar vervoer	Soorten diversiteit	Stimuleren sociale cohesie	Bonuspunt innovatie
Capaciteit duurzame mobiliteit	Aansluiting lokale kwaliteiten	Stimuleren gezond buitenleven	Bonuspunt welzijn
Capaciteit openbare ruimte	Versterken biodiversiteit (BKN)	Betrokkenheid omgeving	Bonuspunt natuurpositief
Dem en water		Sociale veiligheid	Bonuspunt afvalverwerking
Waterhuishouding		Borging	Bonuspunt
Bodemleven		Beheerdoelen	
Kwaliteit oppervlaktewater		Beheerbudget	
Water vasthouden			
Grondbalans			

 Greenlabel

NL OMGEVINGSSCAN ANALYSE

LivingLabs

Routekaart Verduurzaming Sport

10 juni 2024

areaCity

- Amsterdam
- Arnhem
- Kootwijkerbroek
- Venlo
- Zwolle

Inhoudsopgave

- NL Omgevingscan - Aantal
- NL Omgevingscan - Locatie
- NL Omgevingscan - KLIMAAT
- NL Omgevingscan - GEZONDHEID
- NL Omgevingscan - BIODIVERSITEIT
- NL Omgevingscan - Ranking
- FFCAB Omgeving Aantal
- FFCAB Omgeving locatie

A hand holding a small green sapling against a blurred background of trees. The hand is positioned on the left side of the frame, holding a thin branch with a small green plant growing from it. The background is a soft-focus forest scene with green foliage and a tree trunk on the right side. The overall tone is natural and hopeful.

**Samen verdubbelen we de
waarde van groen in 2030!**

Lodewijk Hoekstra

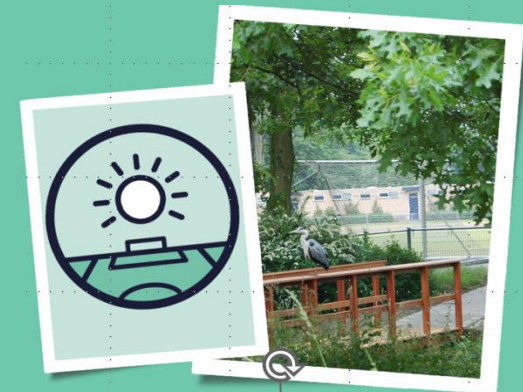

Panelgesprek 'Natuurinclusief'

- David Nassen (IDEA Consult en Greendeal Sportdomeinen Vlaanderen)
- Alexander Renders (NGF)
- Lodewijk Hoekstra (Duurzame wereld / Natuurinclusief)

Samen —
— naar
duurzaam
→

Kennisdag
Natuurinclusieve Sportlocaties
De lessen van vijf living labs, en meer...

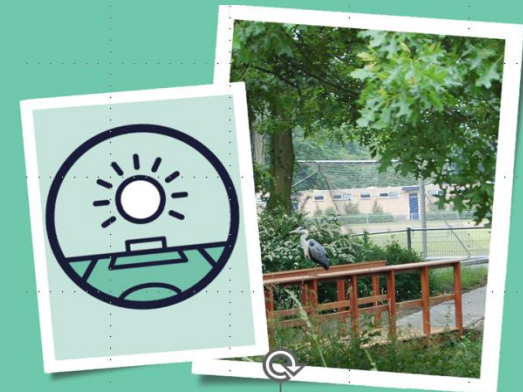

Energyzer

Samen —
— naar
duurzaam
→

Kennisdag
Natuurinclusieve Sportlocaties
De lessen van vijf living labs, en meer...

Living Labs Natuurinclusieve Sportlocaties

Koen Beelen (NOC*NSF)

Samen —
— naar
duurzaam
—>

Amsterdammers vote “no” to council’s green space strategy

June 7, 2024

Photo: Dutch News

Routekaart Verduurzaming Sport

Ambities

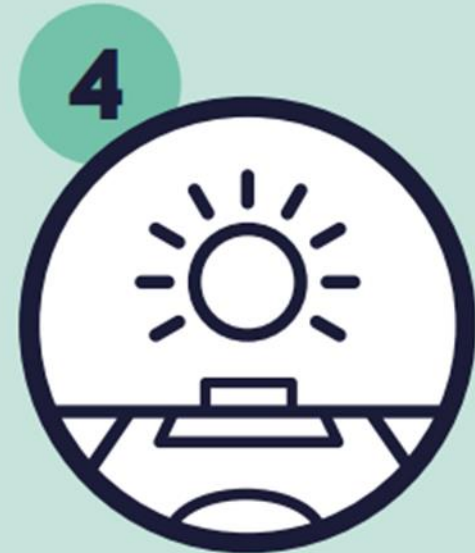
1
alle
sportaccommodaties
CO₂-arm

2
geen
gewasbeschermings-
middelen

3
gebruik circulaire
materialen

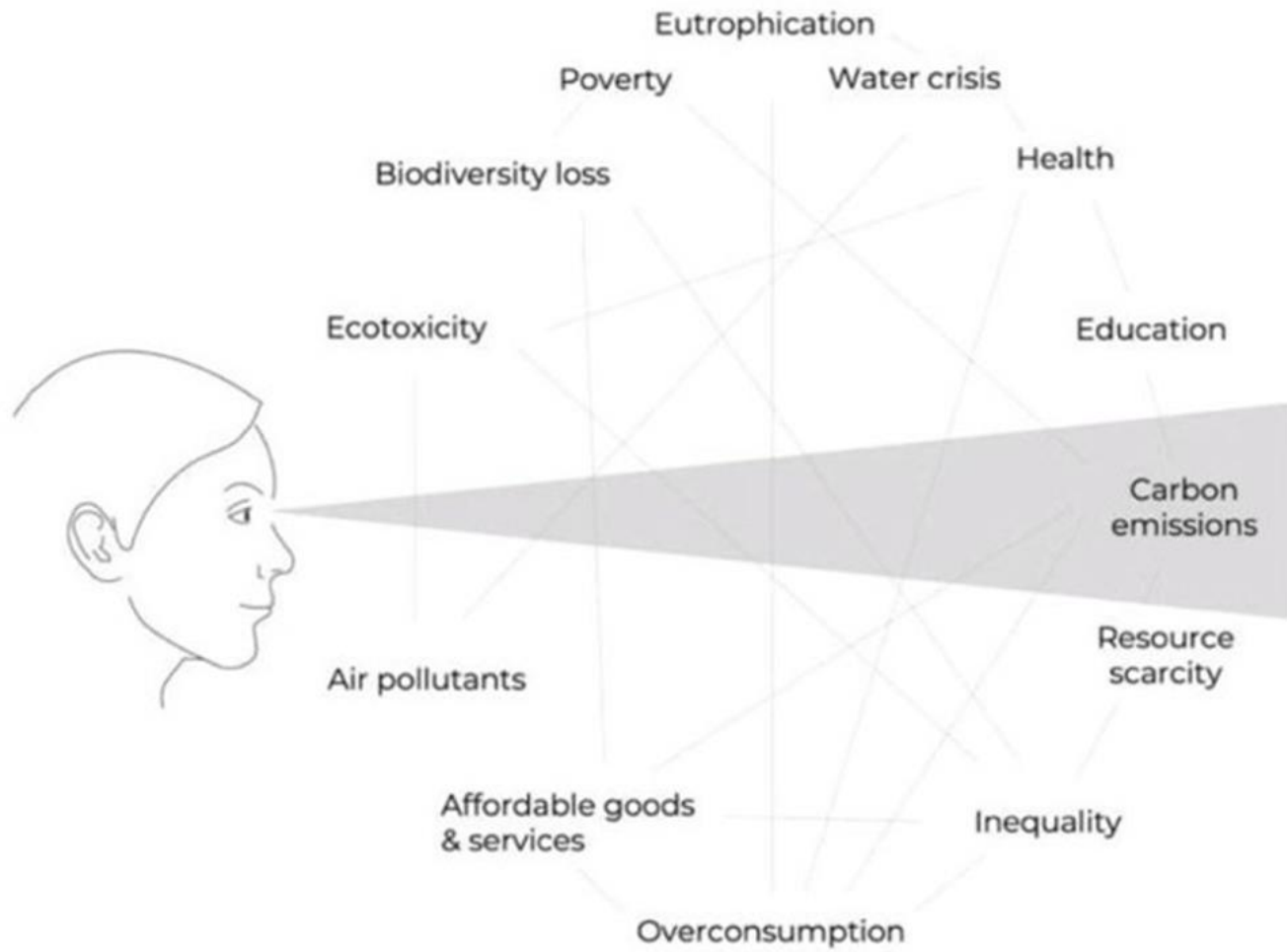
4
klimaatadaptieve
sportomgeving

Samen —
— naar
duurzaam
→

Carbon Tunnel Vision

Graphic by Jan Konietzko

Sustainability transition

Groene oplossingen voor gezonde, natuurinclusieve sportaccommodaties

Met praktische tips en inspiratie voor het vergroenen van sportterreinen en gebouwen

Natuurinclusief sporten en bewegen

#gelderlandsportduurzaam #wewinnenveelmetsport

provincie
Gelderland

Samen —
— naar
duurzaam
→

Natuurinclusief: de balans tussen natuur en maatschappelijke en economische waarden.

Samen —
— naar
duurzaam
→

Samen —
— naar
duurzaam
→

Samen —
— naar
duurzaam
→

Samen —
— naar
duurzaam
→

Living Labs Natuurinclusieve Sport

De hoofdvraag van een living lab is:

'Hoe kunnen we een sportlocatie ontwikkelen en daarmee bijdragen aan natuurinclusief en klimaatadaptatie, én meer sportplezier en welbevinden?'

Drie doelstellingen:

1. ontwikkeling van natuurinclusief en klimaatadaptatie;
2. versterking van het welzijn, en van het sportplezier;
3. Leren van het proces.

Proces

Acties per living lab

Organisatie

Opbrengst

Stap 1

Start

- Betrokkenen bij elkaar brengen, kennismaken. Team en vertrouwen ontwikkelen.
- In kaart brengen de huidige situatie (Ist):
  - o Natuurwaarden van huidige sportlocatie dmv nulmeting.
  - o Welzijn i.r.t. de groene omgeving d.m.v. nulmeting, als mogelijk aangevuld met sportplezier i.r.t tot het groen.

Ontwerp

- Ontwerp van een gewenste situatie (Soll).
- SWOT/Gap analyse van huidige versus gewenst situatie (Ist vers Soll).

Plan

- Werkplan ontwikkelen om de natuurinclusieve sportinfrastructuur te verbeteren.
- Gewenste opbrengst vastleggen en (rand) voorwaarden om tot gewenste resultaat te komen m.b.t. kennis, menskracht, financiën, organisatie.

Evaluatie

Procesgang beschrijven, o.a. hoe verloopt de samenwerking en de besluitvorming.

Go/No-go

Besluit wel of niet door naar stap 2.

Ook besluit over hoe living lab in stap 2 georganiseerd wordt.

Stap 2

Start

Opstart verbeterproject.

Uitvoering

Plan uitvoeren, afhankelijk van beschikbare kennis, menskracht, financiële middelen en organisatie.

Monitoring

- Natuurwaarden van de sportlocatie monitoren.
- Welzijn i.r.t. de groene omgeving monitoren.

Evaluatie

- Delen van resultaten uit de living labs via de kanalen van de Routekaart-partners met op de doelgroep afgestemde uitingen.

Organisatie uit lokale, regionale of provinciale middelen.

Afhankelijk van de uitvoering van het ontwikkelplan.

Samen —
— naar
duurzaam →

Meten = Weten

DASHBOARD

Score: NL Terreinlabel **D**

Excellent ← → Ondermaats

Huidig: **D**

Ambitie: **B**

Bodem en waterkwaliteit

Huidig Ambitie 1 2 3 4 5

Bonuspunten

Bonuspunt innovatie:

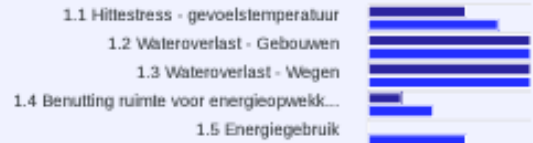
Bonuspunt welzijn:

Bonuspunt natuurpositief:

Bonuspunt energietransitie:

Bonuspunt:

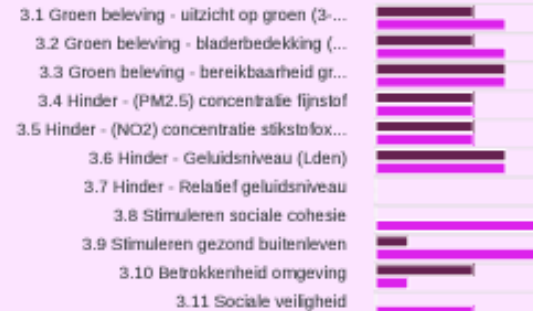
Energie en klimaatbestendigheid

Huidig Ambitie

1 2 3 4 5

Mens en gezondheid

Huidig Ambitie

1 2 3 4 5

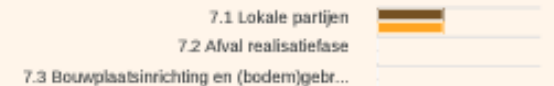
Producten en materialisatie

Huidig Ambitie

1 2 3 4 5

Uitgangspunten ontwikkeling

Huidig Ambitie

1 2 3 4 5

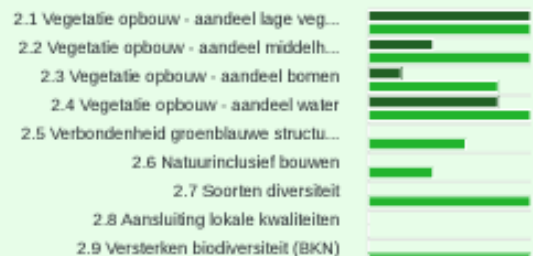
Borging

Huidig Ambitie

1 2 3 4 5

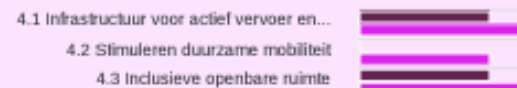
Biodiversiteit en landschappelijke waarden

Huidig Ambitie

1 2 3 4 5

Mobiliteit

Huidig Ambitie

1 2 3 4 5

Samen —
— naar
duurzaam
→

Boodschap

Samen —
— naar
duurzaam
—>

Boodschap

Samen —
— naar
duurzaam
→

Boodschap

Samen —
— naar
duurzaam
—>

Het geheim van vooruitgang is een
begin maken.

OM
DENKEN

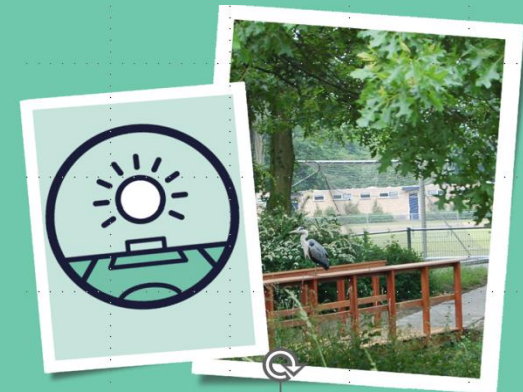

Panelgesprek 'Lessen Living Labs'

- Anneleen Ypma – Diederik (GSF)
- Marja Schuurman - van der Harst (NOC*NSF)
- Noud van Herpen (SSNB)

Samen —
— naar
duurzaam
→

Kennisdag
Natuurinclusieve Sportlocaties
De lessen van vijf living labs, en meer...

Samen —
— naar
duurzaam
→

MARSLANDEN BEWEEGT!

Schoolplein = Beweegplein

Bewegend leren is belangrijk! Ik assisteer bij sporttrainingen!

LIDMAATSCHAP SPORTPARK

DUURZAME MULTIFUNCTIONELE ACCOMMODATIE

BEHOUD EIGEN HONK

PLEK VOOR FESTIVITEITEN

SPORTEN IN DE TOEKOMST

START

SPORTPARK ALS BELEEF TUIN

Na schooltijd ben ik hier te vinden

FRISBEE

Een plek voor jong en oud!

Hier leer ik over de Nederlandse taal en cultuur

HEALTH CHECK

HERSTELTRAINING DOOR FYSIO OP DE VELDEN

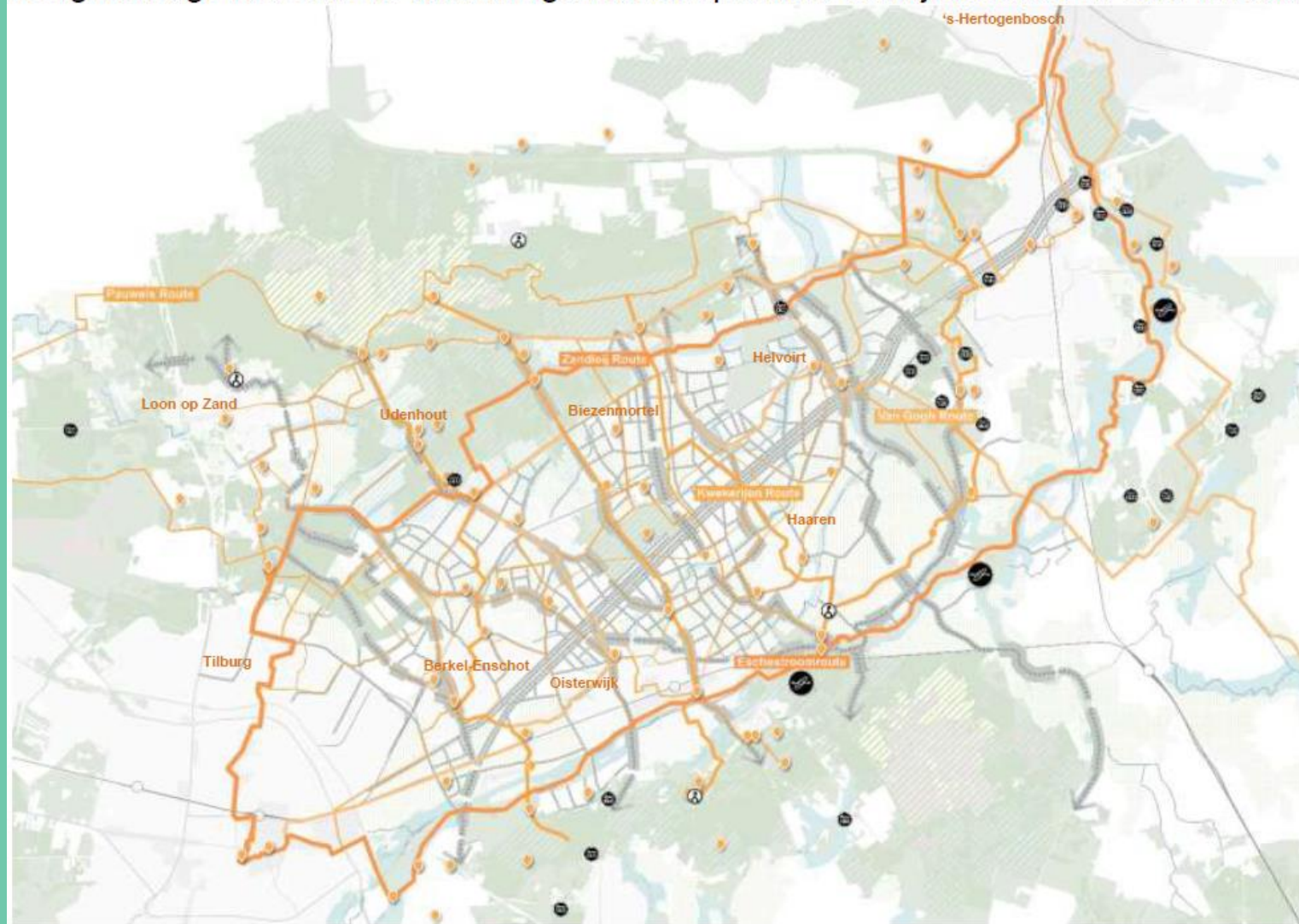

Samen —
— naar
duurzaam
→

Netwerk van Slowlanes door het kwekerijenlandschap

Hoogwaardige recreatieve verbindingen tussen primaire verblijfslocaties en stad-landverbindingen

Recreatief genieten van het landschap

Functionele routes voor forenzen

Sportief en gezond

Samen —
— naar
duurzaam
→

Overzicht breakout sessies

Ronde 1	Titel	Zaal
Sessie 1	Van nulmeting naar daadwerkelijke uitvoering, Amsterdam	2
Sessie 8	Een transitie naar duurzame sportdomeinen. De Geen Deal Sportdomeinen Vlaanderen (i.p.v. sessie 4)	8/9
Sessie 9	De ontwikkeling naar natuurinclusieve sportlandschappen 2050	7

Ronde 2	Titel	Zaal
Sessie 2	De gemeentelijke afdeling sport en natuurinclusief, dat past toch niet?!	8/9
Sessie 3	Moet je natuurinclusief wel willen meten?	7
Sessie 7	Natuurinclusief, val de vereniging hier wel/niet mee lastig!	2

Ronde 3	Titel	Zaal
Sessie 5	Participatie: Hoe neem je de verschillende betrokkenen mee in de natuurinclusieve plannen?	7
Sessie 6	Sport en Biodiversiteit, een gespannen relatie?	2
Sessie 9	De ontwikkeling naar natuurinclusieve sportlandschappen 2050 (i.p.v. sessie 8)	8/9

Samen —
— naar
duurzaam
→